

**GUOVDAGEAINNU SUOHKAN
Kautokeino kommune**

**GUOVDAGEAINNU SUOHKANA
SERVODAT- JA EALÁHUSEALLIMA
NUPPÁSTUHTTINPLÁNA
2019-2025**

SISDOALLU

1.	Álggahus	1
1.1	Plánadokumeanta ja proseassa	2
2.	Guovdageaidnu nuppástuhittimis	3
2.1	Nuppástuhittinstáhtusa duogáš	3
2.2	Strategalaš ovdánahttinanalysa čoahkkáigeassu	4
3.	Višuvdna ja mihttomearri nuppástuhettibargguin	6
3.1	Guovdageaidnu	7
3.2	Lihkostuvvan nuppástuhittima vuodđu	8
3.2.1	Válđo mihttomearit	9
3.3.1	Mihttomearit ja guhkesáiggi bohtosat	10
4.	Vuoruhansuorggit	12
4.1	Vuoruhansuorgi I: EALÁHUSAT	14
4.1.1	Digitála innovašuvnna, smávvaindustrija ja entrepenevravuođa strategijiat	14
4.1.1.1	Mihttomearri	14
4.1.1.2	Strategijiat	14
4.1.2	Kultuvra ja kreatiiva industrija strategijiat	15
4.1.2.1	Mihttomearri	15
4.1.2.2	Strategijiat	15
4.1.3	Vásáhusealáhusstrategijiat	15
4.1.3.1	Mihttomearri	15
4.1.3.2	Strategijiat	16
4.2	Vuoruhansuorgi II: GEASUHEADDJIVUOHTA	16
4.2.1	Mihttomearri	16
4.2.2	Strategijat	17
4.3	Vuoruhansuorgi III: SERVODAT	17
4.3.1	Strategijat	18
4.3.2	Mihttomearit	19
5.	Nuppástuhettibarggu organiseren	20
6.	Resurssat ja ruhtadeapmi	22
	22
6.1	Válđo ruhtadeapmi	22
6.2	Resurssat iešguđetge vuoruhansurggiide	24

Arctic Prime gjitá govvejeaddji Johan Mathis Gaup buot govaid ovddas rapportas. CPM-Proffenis lea stuora gouvavuorkkás govat Guovdageainnus ja Finnmarkkus ja eaiggáduššá govaid adnon nuppástuhettiplánas.

1. Álggahus

Guovdageainnu suohkana nuppástuhttinprográmma bistá guhtta lagi, 2019 rájes juovlamánnui 2025. Nuppástuhttinruðaid hálldašeapmi, mat bohtet Gielda- ja oðasmahttindepartemeanttas ja Finnmarkku fylkkagielddas, regulerejuvvo Láhkaásahusas guovllu- ja regionálapolitikhalaš doarjagiid birra stáhtabušeatha kapihtala 551 poasttas 60 *Doarjja fylkkagielddaide regionála ovdánahttimii*. Nuppástuhttinbargu lea ereliiggán ealáhusovdánahttinbargu, ja vurdojuvvo ahte prošeavttat ja doaibmabijut, mat ožzot doarjaga nuppástuhttinortnegis, buktet oðða bargosajiid ja nannoiset ealáhus-struktuvra Guovdageainnu suohkanis.

Regionála nuppástuhttin lea ereliiggán doaibmabidju suohkaniin, ja Regionála nuppástuhttima ortnet ovddida ovdáneami ja árvoháhkama suohkanis. Nuppástuhttinbarggu mihttomearrin lea:

- Hákhat oðða ja sihkkarastit ovdalaš bargosajiid
- Nannet gilvalannávcçaid ovdalaš ja oðða fitnodagain
- Nannet ealáhusaid ja suohkana ovdánannávcçaid

Nuppástuhttinbarggu mihttomearit olahuvvojít báikkálaš ealáhusaid beroštumi ja searvama bokte, vuodđduuvvon suohkana organisašvnna ala, ovttasdoaimma bokte dutkan- ja ovdánahttinbirrasiiguin, ássiid ángirvuða ja Guovdageainnu suohkana nana doarjaga bokte. Stáhta ja fylkkagieldda leat deatalaš eavttuidbiddjit dasa ahte nuppástuhttinorganisašuvdna lihkostuvašii.

Nuppástuhtinsuohkaniidda juolluda fylkkagielda liige ruðaid nuppástuhttinbarggu čadaheapmái. Suohkanis lea ovddasvástádus nuppástuhttinruðaid geavaheami hárrái.

1.1 Plánadokumeanta ja proseassa

Nuppástuhttinplána lea ráhkaduvvon sierra ovaprošeavta vuodul Guovdageainnu suohkana ovddas. Ovaprošeavta sisdoallu lei:

1. Ráhkadir prošeaktplána strategijaáigodaga bargui
2. Báikkálaš vuodul hukset: Álbtmotčoahkkin, workshopaid/bargobájiid čadaheapmi
3. Vuðolaš jearahallamat
4. Ovdánahttinanalysa ovttas Sintefain ja Sápmi Ealáhusgárddiin
5. Ráhkadir nuppástuhttinplána ja gulahallanstrategiija evttohusa
6. Ráhkadir vuosttaš jahkái doaibmaplánaevttohusa

Prošeaktaeaggát lea leamaš Guovdageainnu suohkan ja prošeaktajoðiheaddjin lea leamaš Arctic Prime AS Katarina Páve-Gaup ja Marianne Balto bokte.

Ulbumil nuppástuhttinplánain lea ráhkadir plánavuodul mii čilge ja vuoruha daid liigejuolluduvvon ruðaid geavaheami mat bohtet nuppástuhttininstáhtusa olis.

Nuppástuhttima áigeperspektiiva lea guhtta lagi 2019 rájes 31.12.2025 rádjái.

Nuppástuhttinplána čilge movt dilálašvuhta lei ovdal nuppástuhttinohcama ja mat leat nuppástuhttinbarggu duogáš, mihttomearit ja vuoruhuvvon suorggit.

Ráhkaduvvojít doaibmaplánat jahkásačat, vuosttas doaibmaplána lea lagiide 2019 ja 2020. Jahkásaš doaibmaplánaid barggu olis árvvoštaljojuvvo dárbu oðasmahttít nuppástuhttinplána.

2. Guovdageaidnu nuppástuhttimis

2.1 Nuppástuhtinstáhtusa duogáš

Guovdageainnu suohkan oaččui nuppástuhtinstáhtusa formálalačcat Finnmarkku fylkkagielddas Gieda- ja ođasmahttindepartemeantta ávžžuhusa vuodul 12.02.2019. Nuppástuhtinstáhtusa duogáš lea ahte suohkan ieš ja fylkkagielda dovddastedje ahte suohkan lea hirbmat duođalaš dilis, sihke ealáhus-ja servodatdilálašvuodaid dáfus. Áššečilgehusas suohkanstivrii boahť earret eará ovdan ahte bargguhis- vuohta suohkanis lea lagabui beali eanet go fylkka gaskamearri ja ahte olu nuorat ledje bargguheamit. Fylkka ja riikka ektui lei badjel beali eanet ruovttuin Guovdageainnus sisaboantu vuollel EU geafivuođaráji, ja unnit sisaboantu go ránnjásuohkaniin. Sosiálaveahki vuostáiváldiid lohku lassániid dađistaga ja nu maiddái viesut mat mannet bággbidjegii. Okta viđa mánás eallá geafivuođaráji vuolá- bealde, mii leat goasii beali eambbo go riikka gaskamearri. Seammás lea Guovdageaidnu rámis sámi suohkan ja riikka stuorámus boazodoallosuohkan. Suohkana dieđuid mielde gullet 1.473 olbmo 206 siidaooassái. Go Guovdageaidnu lea riikka liige stuorámus boazodoallosuohkan, de čuhcet váttisvuodat boazodoalus olles Guovdageainnu servodahkii, nugo buot eará smávvasuohkaniid válđofitnodagaid váttisvuodat čuozaše doppe. Go lea nu garra čanastat boazodollui, de ii oidno duohta bargguhisvuohta statistikhain, danne go oallugat válljejit bissut boazodoalus vaikko dienasvejolašvuodat leat heittohat.

Guovdageainnu suohkana servodat- ja ovdánahttinanalysa 2019 (05.05.2019) válddhallá Guovdageainnu regiovnnalaš perspektiivvas, komparatiiva ovdamuniid ealáhusovdánahttimii suohkanis, ovdalaččas ásahuvvon ealáhusdoaimmaid ovdánanvejolašvuodaid ja suohkana sajádaga dilálaš- vuodaid lágideaddjin. Diet analysa lea adnon nuppástuhtinplána vuodđun.

2.2 Strategalaš ovdánahttinanalysa čoahkkáigeassu

Strategalaš ovdánahttinanalysa addá viiddis gova dain ealáhuslaš ovdamuniin ja ovdánanvejolaš-vuođain mat Guovdageainnu suohkanis leat. Ovdánahttinanalysa kárte maid eará guovddáš dilálaš-vuođaid, mat berrejít deattuhuvvot go suohkan hábme guhkesáiggi ealáhusstrategiija. Ovdánahttin-analysas daddjo ahte nuppástuhttinproseassa sáhttá luvvet potensiála Guovdageainnus, muhto dat eaktuda ahte bargojuvvo sihke dábalaš nuppástuhttimiin mii fokusere ealáhusaid ja geasuheaddjivuođa, muhto maiddái viidát gelbbolašvuođa ja fierpmádagaid, ja servodatdilálašvuođaid.

Ulbumil strategalaš ovdánahttinanalysain lea leamaš ráhkadit mihtomeriid, vuoruhemiid ja strategijaid maid vuodul sáhttá olahit nuppástuhttimihtomeriid, earret eará:

- kártet ja fuomášuhttit potensiála, veahkehít vuoruhemiid ja válljejumiid dáfus
- kártet bajitdási ja analyhtalaš perspektiivva das makkár ovdánahttinvejolašvuođat Guovdageainnus leat
- kártet duogáža čiekjalet árvvoštallamiidda ovttasráđiid báikkálaš ealáhusaiguin
- kártet servodaga erenoamášvuođaid sihke ealáhus- ja servodateallimis
- válddhallat dárbbuid ja identifiseret báikkálaš vejolašvuođaid ovdánahttit ja ásahit gánnáhahti ja viiddidahti fitnodagaid suohkanis, mat áiggi vuolláí sáhttet buktit bargosajiid ja sisabođuid álmogii
- kártet miellaguottuid mat dahket nuppástuhttima vejolažžan
- kártet potensiála ja vejolašvuođaid guovddážis

Analysa čájeha ahte lea potensiála ovdánahttit smávvaindustriija Guovdageainnus, erenoamážit ovdalaš árvogollosiid hárrái boazodoalus, muhto maiddái eará ovdalaš doaimmaid olis. Lea potensiála ovdánahttit vásáhusealáhusa, ja berre čuovvolit mätkeeláhusovdánahttinproseassa, mii lea juo álggahuvvon. Jus bures lihkostuvvá ásahit Guovdageainnu mätkeeláhus-destinašuvdnan, de sáhttá dat addit vuodú ásahit taxi- ja ambulánsagirdišilju, mii fas buktá katalyhtalaš váikkahuusaid dan olis go addá Guovdageeidnui áibbas ođđa ja stuorát vejolašvuođaid mätkevásáhus-destinašuvdnan. Hutkkálaš-ja kulturealáhusain, ja IKT-suorggis navdojuvvojtit maid leat ovdánanvejolašvuođat, dan oktavuođas go sámegiella ja sámi kultuvra lea liige nannoseamos Guovdageainnus oppa sámi ássanguovllus (Sámis), sihke Norgga bealde ja oppa málmmis. Jus buktagat sámegiela ja kultuvrra vuodul ovttathttojuvvojtit IKT:in, de sáhttá dat addit vuodú áibbas ođđa buktagiidda maid lea álkimus buvttadit Guovdageainnus, ja maid sáhttá jođihit áibbas ođđa márkanidda. Lea maiddái vuodđu ovddidit entrepenevravuoda, nuorra álggaheddjiid ja oddaásahemiid.

Lea potensiála das ahte nannet Guovdageainnu geasuheaddjivuođa profilerejuvvon sámi guovddážin, gos gávpedoaimmat leat oidnosis ja lea buorre diehtojuohkin gussiide, muhto ahte dat maiddái leat digitálalaččat oidnosis. Dáppé leat olu lálideamit ja doaimmat main livčii potensiála mii sáhtášii boahtit ávkin. Almmolaš sáhtfálaldagat Guovdageeidnui lasihivčii suohkana geasuheaddjivuođa, leaš dál geainnu mielde dahje girdišilju olis. Suohkan lea mielde dahkame suohkana geasuheaddji ássanbáikin ja ealáhusbáikin, ja suohkanis leat vejolašvuođat sihke kommunikašuvnna ja profešonalisereme hárrái.

Dárbbašuvvo buoret ja eambbo sohppojuvvon máhttovuodđu eallindilálašvuođaid birra, vai suohkan dasto sáhtášii álggahit čielga ulbmillaš doaibmabijuid. Potensiála livčii maid das go oahpahus- ja oahppoásahusaide suohkanis biddjošii eambbo ovddasvástádus, dainna ulbmiliin ahte olbmuid gelbbolašvuohta galggashii västidit daidda dárbbuide mat ealáhusain ja bargoeallimis leat.

Loahpas leat guokte suorggi gos lea potensiála hukset gelbbolašvuođa mii áiggi mielde boadášii olles sámi servodahkii buorrin, namalassii čielggadit dárbbu ásahit Boazodoalu resursaguovddáža ja NAV Sápmi. Guovdageaidnui lea stuorámus boazodoallosuohkan Sámis ja deataleamos sámi suohkan, mii

iešalddis addá stuora vejolašvuodaid, ii dušše rehketdoalu jd. dáfus Guovdageainnus, muhto ahte sáhtášii leat fálaldahkan boazodollui miehtá riikka. Guovddážis sáhtášii leat boazodollo-pool, guovddáš gos leat gelbbolaš olbmot geain lea árbevirolaš máhttu boazomearkkaid, luonduu, rátkimiid ja boazolohkamiid hárri jna. Diekkár guovddážis eai dárbbahivčé leat fásta virgáduvvon olbmot, muhto iešguđetge boazoeaiggádat sáhtáše bálkáhuvvot dihto bargguide. Nu nannejuvvošii sin ekonomiija go barggaše doppe go ain heive. Ásahusain nugo SNO, boazopolitijas, eanandoallo-direktoráhtas ja eará almmolaš ásahusain ii leat diet gelbbolašvuohta ja dárbbasít oastit diekkár veahki. Erenoamážit boazopolitija. Guovddáš ii gilvalivčé báikkálaš fitnodagaiguin mat fállit bálvalusaid nugo linjáčorgemiid ja áidehuksemiid.

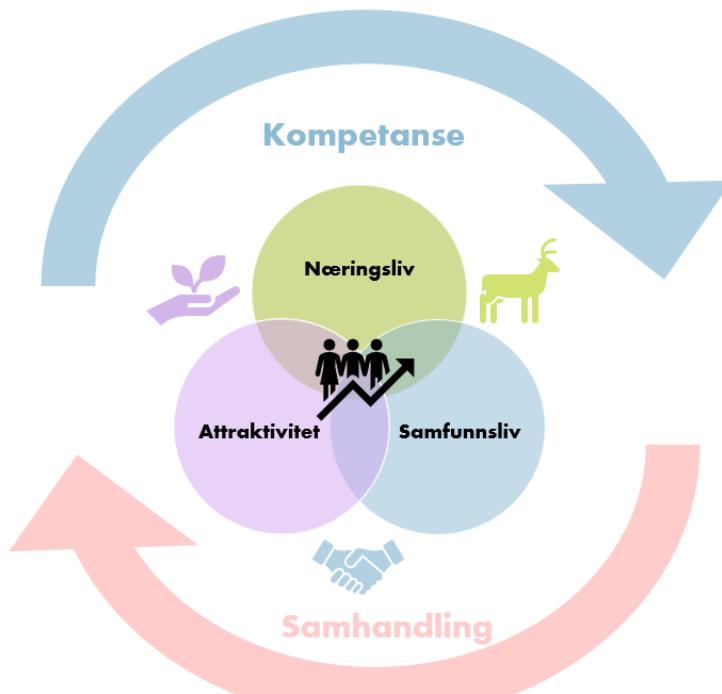
Nuppástuhttinorganisašuvdna galgá lágidit dilálašvuodaid nanu ealáhusdoaimmaide ja hukset bajás fitnodagaid ja veahkehit ovdalačcas ásahuvvон fitnodagaid. Dat berre juo cieggtat min buohkaid millii, maiddái suokkana.

Odđa ovdánahttin- ja servodatanalysa ávžžuhii ásahit golbma vuoruhansuorggi: Ealáhuseallin, geasuheaddjivohta ja servodateallin, mas gelbbolašvuodaloften ja ovttasdoaibmanstruktuvra leat deatalaš lihkostuvvanfáktorat buot golmma vuoruhansuorggis.

Ávžžuhusat leat hábmejuvvon našuvnnalaš nuppástuhttinbarggu vásáhusaid vuodul, mas njuolgo fitnodatlaš prošeavttat, gelbbolašvuodaloktejeaddji doaimmat ja ovttasbargu almmolaš suorggi, ealáhusaid ja siviila servodaga gaskka leat čájehuvvон leat dat strategijat mat addet buriid ja bistevaš bohtosiid.

Go leat guorahallan ovdánahttinanalysa, ovdanbuktán dieđuid ealáhusaide ja ovdagoddái, de leat vuoruhansuorggit konkretiserejuvpon ná:

- I. Ealáhusdoaibma (Næringsliv) lea juhkojuvpon golmma vuoruhansuorgin
 - a. Digitála innovašuvdna, industriija ja entrepenevradoaibma
 - b. Mátkevásáhuseáhus
 - c. Kultuvra ja hutkkálaš (kreatiiva) industriija
- II. Servodat (Samfunnsliv)
- III. Geasuheaddjivohta (Attraktivitet)

Nuppástuhettinbarggu modealla fokusere min strategalaš vuoruhansurggiid ja lea nuppástuhittima vuodđun. Modealla govvida potensiála Guovdageainnus dan bokte go bargojuvvo ealáhusseallimiin, servodateallimiin ja geasuheaddjivuođain. Dat mii fátmmasta olles barggu leat gelbbolašvuhta ja ovttasdoaibma (fierpmádathuksen) viiddis ipmárdusa mielde. Mii leat defineren golbma vuoruhansuorggi, main ovttasdoaibma ja gelbbolašvuhta mannet daid earáid rastá.

3. Višuvdna ja mihttomearri nuppástuhettinbargguin

Nuppástuhettinproseassa galgá leat dego bátnejuvla mii lea mielde ovddideame eambbo máŋggabealat ealáhusdoaimma ja sihkkarastime ja ásaheame guoddevaš bargosajii.

Nuppástuhettinorganisašuvdna galgá leat aktiiva láidesteaddji mii movttiidahtá ealáhusdoaimmaid, akademijja ja suohkaniid ovttasbargat gaskaneaset dainna ulbmiliin ahte ásahit geasuheaddji báikkálaš servodagaid ja nannet daid. Nuppástuhettinbarggu mihttomeriid olaha báikkálaš ealáhusdoaimmaid berošteaddji searvama bokte, ovttasbarggu bokte akademijjain, ássiid áŋggirdeami ja suohkana ealjáris ealáhusbarggu bokte. Innovasjon Norge, Sámedikki ja Finnmarkku fylkkagieldda eavttut leat guovddáš gaskaoamit dasa ahte nuppástuhettinprogramma lihkostuvvá. Dat ovddida árvoháhkama ja nanne innovášuvdnánávccaid. Mii oaivvildit ahte guoddevašvuhta, nanusvuhta ja geasuheaddjivuođa leat deatalaš strategijiat dasa ahte olahit ja sihkkarastit guhkesáiggi mihtoolaheami nuppástuhettinproseassas.

Guovdageainnu suohkana nuppástuhettinprogramma višuvdna lea:

GUOVDAGEAIDNU - OFELAŠ SÁMIS

Višuvdna govvida ahte Guovdageaidnu lea suohkan gos sámegiella lea vuosttašgiellan ja sámi árvvut leat servodaga vuodđun. Višuvdna muitala ahte lea dáhtru ja sávaldat leat njunnošis Sámis. Sámi árvovuođdu galgá leat bures sajáiduvvon suohkana bálvalusdoaimmaide, vuosttašlinjábálvalussii, sin várás geat fitnet Guovdageainnus. Dat gáibida ovttasdoaimma, gelbbolašvuodđajuogadeami ja dilálašvuodđaid lágideami almmolaš ásahusaid, siviila servodaga, ealáhusaid ja politihkalaš surrgiidi bealis. Suohkana váldomihttomearri lea ovdánahtit Guovdageainnu suohkana geasuheaddji sámi servodahkan sihke ássiide ja ealáhusaide. Váldomihttomearri fátmmasta govdadit ja nu maiddái álbmoga ja ealáhusdoaimmaid. Dat govvida maiddái ahte sámi kultuvra lea min suohkana bajásdoalli. Lea deatalaš ahte suohkanis leat buorit falaldagat iežas ássiide sihke almmolaš bálvalusaid, muhto maiddái kultuvrra ja astoáiggedoaimmaid dáfus. Dilálašvuodđat fertejít maiddái lágiduvvot dasa ahte

ealáhusdoaimmat ožžot bistevaš ja buriid rámmaeavttuid. Ovttasdoaimma ja oktasaš ulbmillaš ángiruššama bokte, mas miella, illu ja mokta čuovgá čađa, galgá Guovdageainnu suohkan ovdánahttojuvvot geasuheaddji suohkanin, sihke ássanbáikin ja fitnodatálggahemiide.

3.1 Guovdageaidnu

Nuppástuhttinprošeavtta ulbmil galgá leat ásahit buoret eallima ja birgejumi eanebuidda Guovdageainnus. Olahan dihte dan galgá nuppástuhttinprošeakta bargat dan ovdii ahte ásahuvvojít odđa bargosajit, veahkehít ovdalaččas ásahuvvon fitnodagaid ovdánit ja ođasmahttit ja eambbo profešonaliseret iežaset ja movttiidahttit daid viiddidit. Mii oaidnit dárbbu ovdánahttit mentor-ortnega mas hárjánan fitnodatjodiheaddjít sáhttet leat álggaheddjiid láidesteaddjin. Dat strukturere b2b ovttasbarggu beaivválaš doaimmain.

Nuppástuhttinorganisašuvdna galgá bargat dan ovdii ahte šaddá álkibun oažžut veahki (service) suohkanis ealáhusdoaimmaid oktavuođas, sihke kursema bokte ja suohkanlaš proseassaid álkidahttimá bokte. Guovddás fáktor das ahte ovttastit odđa ja ovdalaš bargosajiid bargofámuiguin mat gávdnojít suohkanis, lea suohkana dála ja boahttevaš ássiid kvalifiseret bargguide mat gávdnojít ja mat ásahuvvojít. Dat ferte dáhpáhuvvat dialoga ja ovttasdoaimma bokte oahpahusásahusaiguin mat gávdnojít suohkanis ja vejolaš kursema bokte. Háhkat buoret eallima ássiide mearkkaša ahte suohkan ferte oažžut áigái doaimmaid mat oahpahit olbmuide dan ahte dearvvašvuodahástalusat mat vulget eallinlágis leat juohkehačča iežas ovddasvástádus ja oahpahit movt dearvvašmeahttun eallima sáhttá garvit ja njulget. Buoret eallin ja geasuheaddji servodat mearkkaša maiddái ahte astoáiggefálaldagat leat buorit ja oidnosis, ja ahte suohkana fálaldagain lea alla kvalitehta. Dat mas mii leat ja galgat leat buoremusat, lea sámegiella, sámi árvovuođdu ja sámi kulturfálaldagat. Jus Guovdageidnui fárre, de galget buohkat geain lea duohta dáhllu šaddat sámegielagin, oažžut dan vejolašvuoda.

Guovdageainnu višuvnna vuodustus

Mis lea jáhkku sutnje gii duostá álggahit ja geas leat vuordámušat lihkostuvvat. Mis lea jáhkku iežamet ássiide ja sin doaibmannávccaide. Mii jáhkkit ahte mii fertet báikkálaččat eaiggáduššat ja stivret iežamet proseassaid. Mii doaibmat báikkálaččat ja jurddašit globálalaččat. Mii jáhkkit ahte buohkat dárbašit buori fierpmádaga vai ožžot vejolašvuoda bisánkeahttá nannet iežaset gelbbolašvuoda vai nagodit ovdánit sihke persovnnalaččat ja ámmátlaččat. Mii jáhkkit ahte

ovttasbargu ja guđet guimmiideamet lokten lea čoavddan dasa ahte ásahit ulbmillaš oktavuođaid gávpedoaimmain, ealáhusdoaimmain ja min servodagas.

Dat fas láhcá diliid dasa ahte sáhttit ovdánit dakkár vugiid mielde maid earát eai nagot.

Mii jáhkkit ahte buot maid dahkat lea buoremus áigumušain láhčit buori eallinkvalitehta iežamet ássiide. Mii leat nu rehálaččat iežaideametguin ahte miedihit go juoidá leat dahkan boastut ja duostat rievadat iežaideamet.

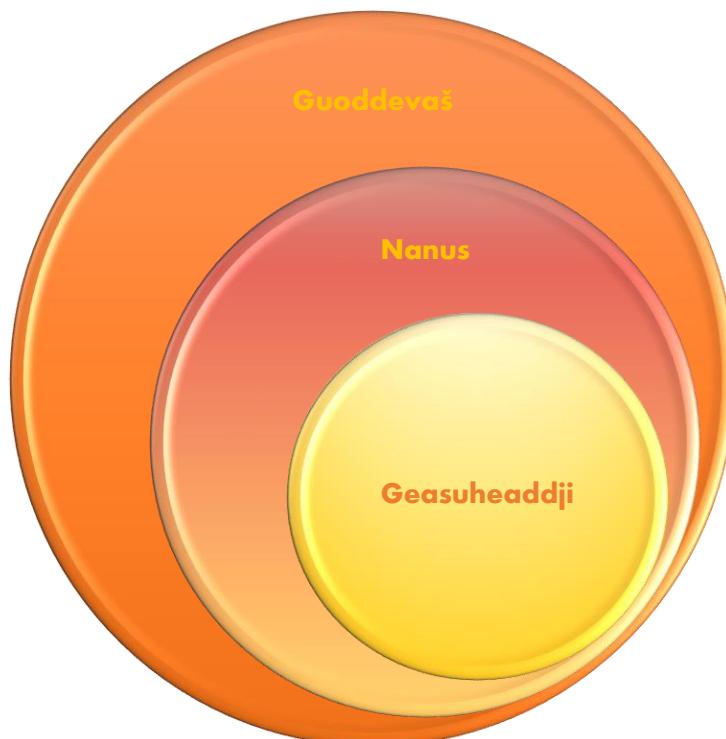
- Guovdageaidnu galgá leat ofelaš Sámis -

3.2 Lihkostuvvan nuppástuhtima vuodđu

Nuppástuhtinbargu galgá duddjot eambbo guoddevaš servodaga boahtteágái. Eko-vuogádaga rámmaid dáfus lea mis rikkis luondu Guovdageainnus mas lea stuora potensiála. Mii fertet váras atnit iežamet luondduriggodagaid nugó murjiid, bivdu ja hávskes luondduvásáhusaid. Mii fertet váras atnit iežamet kulturriggodagaid, ja min nanu servodatbeliid. Šaddá deatalaš viidáseappot ovdánahttit givrodagaid ja vejolašvođaid min servodaga gilvoovdamunnin.

Nuppástuhtinbargu galgá duddjot buori eallima Guovdageainnu ássiide. Okta váldomihttomearri dan proseassas lea sihkkarastit ovdalaš bargosajiid ja ásahit ođđa. Dan oaivvildit mii ahte nagodit ealáhus-ovdánahtima, teknologija ja innovašuvdnanávccaid bokte, mas ovttasdoaibman lea vuodđoeaktu.

Nuppástuhtinbargu galgá ovddidit nanu ealáhusdoaimma ja servodaga mii lea eambbo heivehan-návccalaš. Ekonomalaš ovdáneapmi lea buori birgejumi vuodđu ja lea dárbbašlaš dasa ahte sihkkarastit barggu ja bargosajiid. Nanu ealáhusdoaimma dovdomearkan lea: olu ovttasdoaibman, rievttes gelbbolašvuohta, buorit innovašuvdnanávccat, dásseidit demografalaš čoahkkádus ja buorre ekonomalaš doaibmanmunni. Vai olahit nanu ealáhusdoaimma ja servodaga, de galgá nuppástuhtinbargu leat dego bátnejuvla mii jođiha ja ovddida digitála innovašuvnna infrastruktuvraaid.

Guoddevaš

Buorit eavttut ovdáneapmái ja viiddideapmái. Fállat buriid rámmaeavttuid doarjun dihte innovašuvnna ja servodaga ovdánan-vejolašvođaid

Nanus

Buorre ekonomiija mii addá fitnodagaide vejolašvođa doaibmat. Veahkehit ealáhusdoaimmaid nanusmuvvat.

Geasuheaddji

Buorre eallin ja buorre eallinbiras Guovdageainnu ássiide. Veahkehit ovdánahttit ja sihkkarastit bargosajiid Guovdageainnu suohkanis.

3.2.1 Váldo mihttomearit

Nuppástuhittima váldo mihttomearrin lea ásahit geasuheaddji, nanu ja guoddevaš báikkálaš servodaga. Ovttasdoaibma buot beálalaččaid gaskka lea deatalaš dasa ahte ovddidit innovašuvnna ja nannet ovdánannávccaid.

Mihttomearrin nuppástuhittimiin Guovdageainnus lea ásahit, ovdánahttit ja sihkkarastit 78 ođđa bargosaji 6 jagis. Nuppástuhittinprogramma lohká bargosajiid brutto čájehan dihte rievdanleavttu Guovdageainnus servodagas. Sihkkarastin dihte mihtoolaheami galgá nuppástuhittinorganisašuvdna evalueret ja rapporteret bohtosiid, ja árvvoštallat doaimmaid jahkásaš doaibmaplána bokte, man suohkanstivra dohkkeha.

Nuppástuhittinbarggus leat golbma váldo mihttomeari:

- Bargat dan ovdii ahte bargosajit ásahuvvojit ja sihkkarastojuvvojit
- Bargat dan ovdii ahte ealáhusdoaimmat nanosmahttojuvvojit eambbo
- Bargat dan ovdii ahte servodagas lassána innovašuvdna ja ovdánannákca

Mii oaivvildit ahte dakkár servodaga dovdomearkkat leat:

- ahte galgá leat geasuheaddji ásahit ja jođihit ealáhusdoaimmaid ja ásahuaid Guovdageainnus
- ahte mii doarjut báikkálaččat ja doaibmat globálalaččat eastadan dihte gávpesuodđama
- ahte mis lea alla gelbbolašvuhta, oahppu ja ovdánannávccat. Mii udnot earáiguin juogadit gelbbolašvuoda, doarjut guđet guimmiideamet buorren ja mii ovttasdoaibmat ovttasbarggu ja searvadahttima bokte
- ahte Guovdageaidnu galgá leat buorren ássanbáikin mánáide, nuoraide ja rávisolbmuide. Guovdageaidnu lea Sámi váimmus

Guovdageainnus árvovuođđu lea:

- Jođiheapmi gelbbolašvuoda vuodđul
- Duostat dorvvastit digitála čovdosiidda ja innovašuvdnii
- Leat čohkjejeaddji
- Jurddašit guoddevaččat
- Duostat leat ovdáneaddji

3.3.1 Mihttomearit ja guhkesáiggi bohtosat

Nuppástuhettibarggu njuolggó váikkahuus šaddá leat 78 ođđa/sihkkarastojuvvon bargosaji mihttomeari duohandahkan. Periodaid ja vuoruhansurggiid mielde leat mihttomearit ná:

Vuoruhansuorgi	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Summa
Digitála Innovašvdna Smávvaindustriija ja Entreprenevravuohta	0	2	2	2	2	2	2	12
Kultur- ja kreatiiva industrijia								
Vásáhusealáhus; mátkkoštanealáhus ja borramuš	0	7	12	17	7	7	7	57
Oassesumma Ealáhusat								69
Ođđa ealáhusat ja eará prošeavttat	0	2	2	5	0	0	0	9
Summa bargosajit	0	11	16	24	9	9	9	78

Boađusolaheapmi galgá mihtiduvvot jahkásacčat. Nuppástuhttinorganisašuvdnii lea guhkesáiggi doaibmaplána deatalaš reaidu mihtoolaheami sihkkarastimii. Dán čuovvoleapmái árvaluvvvojít dát oppalaš jahkásash mihtto-indikáhtorat:

- ✓ Barggolašvuoda ovdáneapmi bargosajiid logu vuodul
- ✓ Ealáhusaid gánnáhahttivuoda ovdáneapmi
- ✓ Ealáhusálggahemiid frekveansa – ođđaálggaheamit
- ✓ Álbmotčoahkkádus ja demografiija
- ✓ Iešguđetlágan bearasčoahkkádusaid sisaboahtolassáneapmi

Nuppástuhttinorganisašuvdna galgá guldalit signálaid mat bohtet suohkanstivras, bealálaččain, eiseválddiin, sosiála mediain ja álmogis dan birra man duhtavaččat sii leat prošeavttain ja bohtosiiguin, ja aktiivvalaččat bargat rievadan- ja beaggindoaimmaiguin, mat lasihit duhtavašvuoda prošeavta hárrai.

Eahpenjuolgo váikkuhusat dás galgáše leat lassi árvoháhkan ja nannoet servodatstruktuvra, ja nannoet ovttasdoaibmannávccat, mii dahká ahte Guovdageaidnu šaddá eambbo geasuheaddji suohkan ealáhusálggaheddjiide. Váikkuhusat galget mihtiduvvot jahkásacčat dieđuid bokte maid viežžá SSB:s (Statikhalaš guovddášdoaimmahagas) álbmotčoahkkádusa ovdáneami, demografiija ja báikkálaš fitnodagaid ekonomalaš ovdáneami birra.

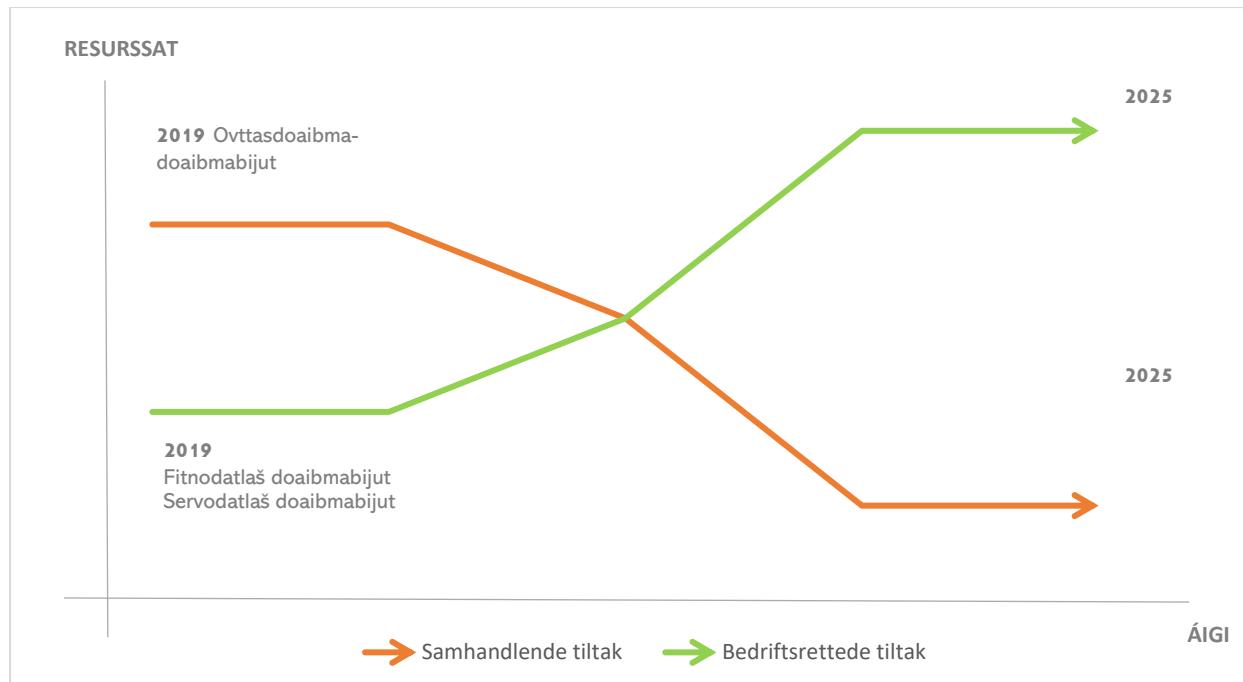

4. Vuoruhansuorggit

Nuppástuhttinprográmma áigu buot vuoruhansurggiin bargat dan ovdii ahte ásahuvvojít gávnnadan-sajit, movttiidahti eambbo ovttasbargui, ja leat Guovdageainnu ealáhusdoaimmaide doarjan. Nuppástuhttinorganisašuvdna galgá bures sajáidahttojuvvot servodakhkii lagas ovttasbarggu bokte ealáhusdoaimmaiguin ja suohkanorganisašuvnnain. Nuppástuhttinprográmma lea mihttooalaheami vuodđun, muhto prográmma sáhttá luvvet prošeaktaeaggáiddua stuorát vejolašvuodđaid eará ruhtadeddjide bokte.

Seammás fertejít nuppástuhtinbarggus leat guhkesáiggi strategijat guovddážis. Muhto ferte maiddái leat njuovžil rievadait fokusa jus ealáhusovdáneami eavttut rivdet sakka.

Vai olahivčiimet nanu ealáhusdoaimmaid ja nanu servodaga, de galgá nuppástuhtinbargu ásahit infrastruktuvrra mii láhčá dili ovdáneapmái proaktiiva barggu bokte.

Vai áigái boadáše eambbo fitnodat-eaiggáduvvon prošeavttat, de áigu nuppástuhttinorganisašuvdna álggahit doaibmabijuid ásahan dihte vuodú ovttasdoaibmamii ja innovašuvdnii. (modealla Sør Varanger Utvikling, 2018)

Nuppástuhttinorganisašuvdna áigu bargat:

Fitnodatvdánahttinprošeavttaiguin mat galget leat mielde nanneme fitnodagaid gelbbolašvuoda ja olggobeale ovttasbargorelašuvnnaid. Buktagiid ja proseassaid ovdáneapmi ja márkanovdáneapmi gullá maid dása.

Gelbbolašvuodaloktendoaimmaiguin buoridan dihte fitnodagaid gilvalannávciaid dan bokte ahte fitnodagaid siskkáldas gelbbolašvuhta lassána.

Ovttasbargoprošeavttaiguin. Prošeavttaiguin mat gusket máŋggaid fitnodagaide, doaimmaide dahje organisašuvnnaiguin main lea temáhtalaččat oktasaš sisdoallu.

Nuppástuhttinprográmma áigu vuoruhit čuovvovaš bajtdási strategijiaid ásahit innovašuvdna-infrastruktuvrra buot vuoruhansurggiin:

Gelbbolašvuhta

Veahkehit fitnodagaid fuomášit gelbbolašvuodárbbu ja gos dan fidne. Vuolggahit ja čađahit gelbbolašvuodaloktejeaddji doaimmaid. Ovdánahttit kurssaid ja gelbbolašvuodaprográmmmaid ealáhusdoaimmaide ovttas gelbbolašvuodabirrasiiguin mat gávdnojít suohkanis. Oažžut dárbbuid ja fáluid gávnadit.

Digitaliseren ja teknologija

Leat mielede gávnnaheame digitaliserenprošeaktadárbbuid, oktii čatnat dárbbuid ja fáluid, vuolggahit ja doarjut prošeavttaid čađaheami.

Ovttasdoaibman-arenat

Leat mielede ásaheame arenaid ovttasdoaimmaid ja gelbbolašvuodajuogadeami várás. Ásahit relevánta arenaid ealáhus- ja gelbbolašvuodabirrasiiguin. Lágidit dilálašvuodáid eambo ovttasdoaibmamii báikkálaš skuvla- ja oahpahusbirrasiid, ealáhusaid ja eará relevánta birrasiid gaskka.

Álggahankultuvra

Movttiidahttit entrepenevravuhtii/hutkkálašvuhtii ja innovašuvdnii/ovdáneapmái bajássattadettiin juo.

Geasuheaddji

Bargat dan ovdii ahte suohkan lea geasuheaddji ealáhusdoaimmaide, bargobáikin ja ássanbáikin. Ovddidit ovttasdoaimma suohkanplánaid ráhkadeamis, mii sihkkarastá báikkálaš ealáhusdoaimmaide rámmaeavttuid.

Kapitála

Bargat ovddidit globála ja báikkálaš beroštumi investeret Guovdageainnus. Lassi kapitálaboahtu addá

ealáhusdoaimmaide stuorát innovašuvdnánávccaid. Sihkkarastit guhkesággi rámmašiehtadusaid stáhtalaš ásahusaiguin ovddidan dihte báikkálaš guoddevašvuoda.

4.1 Vuoruhansuorgi I: EALÁHUSAT

Strategiija- ja vuodđudanáiggis leat čađahuvvon dárkilis jearahallamat, álbmotčoahkkimat, workshops ja njuolggo oaivilovddideamit ja daid vuodul leat válljejuvvon čuovvovaš deataleamos vuoruheamit nuppástuhttináigodahkii:

- Digitála innovašuvdna, entrepenevravuhta ja industriija
- Kultur- ja kreatiiva industriija
- Vásáhusealáhus

Dáin surgiin lea geavatkeahtes potensiála ja daid lea maid álki heivehit sihke árvovuđđui ja nuppástuhttinprográmma áigumušaide ja vuordámušaide. Dasa lassin lea suohkan ieš juo álggahan m átkkoštanealáhusovdánahttima proseassa ovdal go nuppástuhttinprográmma álggahuvvui.

Nuppástuhttinbargu áigu vuoruhit:

Fitnodatlaš doaibmabijuid ealáhusa iežas jurdagiid vuodul mat heivejit nuppástuhttinprográmma áigumušaide ja vuordámušaide

Doaibmabijuid mat očcole ealáhusaid alidit iežaset ambišuvnnaid, fuomášit iežaset ovdánan-potensiála, ja identifiseret ovdánahttinprošeavttaid

dan bokte ahte:

- veahkehit fitnodagaid buoridit iežaset ceavzinnávccaid, ja oažžut fitnodagaid ovdánit suorit ja nannoset fitnodahkan
- lágidit dilálašvuodaid ealáhusaid ja servodaga eanet ovttasdoaibmamii
- veahkehit buriid gründer-birrasiid, fitnodatfierpmádagaid, ealáhusdohkiid ja fitnodatlaš dutkan- ja ovdánahttindoaimmat ovdánit
- bargat dan ovdii ahte fállojuvvoyit eambbo ealáhusaide heivehuvvon kursa- ja oahppofálaldagat
- bargat dan ovdii ahte rádjeregovnnalaš ovttasbargu ovddidivčii báikkálaš servodagaid rádjeguovlluin
- guorahallat globála vejolašvuodaid mat lasihivčče árvoháhkama Guovdageainnus

4.1.1 Digitála innovašuvnna, smávvaindustriija ja entrepenevravuođa strategijat

4.1.1.1 Mihttomearri

12 ođđa bargosaji

Vuoruhansuorgi	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Summa
Digitála Innovášuvdna, Smávvaindustriija ja Entrepenevravuođa	0	2	2	2	2	2	2	12
Bargosajiid summa	0	2	2	2	2	2	2	12

4.1.1.2 Strategijat

- Proaktiiva bargu otná ealáhusaid guovdu lasihan dihte sin ambišuvnnaid, fuomášit ovdánan-potensiála ja identifiseret ovdánahttinprošeavttaid.

-
- Doarjut iešguđetlágan fitnodatlaš doaibmabijuid fitnodagaid iežaset evttohusaid vuodul.
 - Ovddidit stuorát gilvalannávccaid dan bokte ahte ovdánahttojuvvojat arenat gos kultuvrralaš ja kreatiiva ealáhusat sáhttet ovttas doaibmat ja hukset relevánta fierpmádagaid gelbbolašvuoda-birrasiigun mat juo gávdnojat.
 - Gelbbolašvuota. Veahkehit fitnodagaid fuomáshit gelbbolašvuodárbbu ja háliidit háhkät eambbo máhtu ja gelbbolašvuoda ja gelbbolašvuodadoaibmabijuid, ja vuolggahit ja čáđahit gelbbolašvuoda loktejeaddji doaimmaid.

4.1.2 Kultuvrra ja kreatiiva industrija strategijat

4.1.2.1 Mihttomearri

12 odđa bargosaji

Vuoruhansuorgi	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Summa
Kultur- ja kreatiiva industrija	0	2	2	2	2	2	2	12
Bargosajiid summa	0	2	2	2	2	2	2	12

4.1.2.2 Strategijat

- Proaktiiva bargu ovdalaš ealáhusaid guovdu lokten dihte sin ambišuvnnaid, fuomášuhttit ovdánanvejolašvuodaaid, ja identifiseret ovdánahttinprošeavtaid duodjeealáhusas ja eará kreatiiva ealáhusain
- Doarjut iešguđetlágan fitnodatlaš doaibmabijuid fitnodagaid iežaset jurdagiid vuodul. Vuoruhit doaimmaid maid vuodđun lea ovttasdoaibman
- Ovddidit stuorát gilvalannávccaid dan bokte ahte ovdánahttojuvvojat arenat gos kultuvrralaš ja kreatiiva ealáhusat sáhttet ovttas doaibmat ja hukset relevánta fierpmádagaid gelbbolašvuoda-birrasiigun mat juo gávdnojat
- Gelbbolašvuota. Veahkehit fitnodagaid fuomáshit gelbbolašvuodárbbu ja háliidit eambbo máhtu ja gelbbolašvuoda ja gelbbolašvuodadoaibmabijuid, ja vuolggahit ja čáđahit gelbbolašvuoda loktejeaddji doaimmaid

4.1.3 Vásáhusealáhusstrategijat

Guovdageaidnu adnojuvvo vuos leat láttatkeahtes destinašuvnan. Suohkanis álggahuvvui 2018:smátkeeláhusaid ovdánahttinproseassa, man Innovasjon Norge, Guovdageainnu suohkan ja mätkeeláhus ruhtadit. Sápmi ealáhusgárdi jođiha prošeavta, ja fitnodat Mimir lea fágakonsuleant. Prošeakta čohkke mätkeeláhusaid ja juohke work-shopas leat leamaš birrasiid 30 oasseváldi.

Prošeakta lea dál loahpaheame cehkiid 1 ja 2, ja masterplána galgá ovdanbuktojuvvot mätkeeláhusaide. Dát lea strategijiplána oktan doaibmaplánain man mätkeeláhusat leat ráhkadan, ja mii galgá láidesit dohko gosa lea áigumuš ovdánahttit Guovdageainnu turista-destinašuvnan boahttevaš jagiid. Masterplána áigeviidodat lea 10 jagi ja boahtá adnot vuodđun dán vuoruhansuorggi ovdánahttinbarggus.

4.1.3.1 Mihttomearri

45 odđa bargosaji jagi 2025 loahpa rádjái

Vuoruhansuorgi	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Summa
----------------	------	------	------	------	------	------	------	-------

Vásáhusealáhus; mátkkošteapmi ja borramuš	0	5	10	15	5	5	5	45
Bargasajiid summa	0	5	10	15	5	5	5	45

4.1.3.2 Strategijat

- Čađahit masterplána man mátkealáhus lea ráhkadan
- Geasuheaddjivohta; Fitnodatlaš doaimmat ovddidan dihte odđa ja ovdalaš vásáhusbuktagiid ja Guovdageainnu vásáhusbáikin
- Gelbbolašvuhta: Veahkehit fitnodagaid fuomášit gelbbolašvuodárbbu ja háliidit eamboo máhtu ja gelbbolašvuoda ja gelbbolašvuodadoaibmabijuid, ja vuolggahit ja čađahit gelbbolašvuoda laktejeaddji doaimmaid.
- Bargat hukset gávn nadansajiid ja fierpmádat-arenaid. Veahkehit ásahit geatnegahti ovttasbargguid nannen dihte Guovdageainnu luohtehahti destinašuvdnan.
- Internasjonaliseret Guovdageainnu suohkana ja vásáhusbealálačaid suohkanis.

Sápmi Ealáhusgárdi lea leamaš mátkealáhusmiittomeriid prošeavtta cehkiid I & II jodiheaddji. Boahtte ceahkki lea duohandahkat plána ja ovdánahttit Guovdageainnu mákealáhus-destinašuvdnan.

Nuppástuhhttinprográmma galgá **movttiidahttit ja doarjut ovttasbargoprošeavttaid** mat

- nannejit Guovdageainnu sajádaga destinašuvnan gussiide geat bohtet miehtá máilmimi, mii lea huksejuvvon sámi árvvuid vuodul
- dahket álkibun ollet deike ja nannejit kapasitehta
- nannejit Guovdageainnu vásáhusguovlun
- ovdánahttet vásáhusbuktagiid ja mearkagálvvuid

4.2 Vuoruhansuorgi II: GEASUHEADDJIVUOHTA

Geasuheaddjivohta (attraktivitehta) lea daid eará vuoruhansurggiid vuoddu ja lihkostuvvama eaktu. Danne lea deatalaš bargat dan ovdii ahte Guovdageaidnu šaddá dovddusin Sámi kulturguoddin ja báikin gos olbmot, luondu ja kultuvra vásihit liekkus deaivvademiid. 2019:s lágiduvvui Europan-gilvu. Go bohtosat čilget, de árvvoštallojuvvo álggahit doaimmaid mat dan olis ávžžuhuvvovit álggahuvvot. Berre maid geahčaduvvot movt báikkálaš gávppaseddjiid ja eará gávpealáhusdoaimmaid vuovdin-báikkit leat fysalačcat oidnosis, makkár dieđuid addet ja movt šilttat leat jna. Sáhttá buoridit jođu jus lea oidnosis ja álkit olámuttos, dat guoská maid digitálalačcat vai olahivččii riikkaidgaskasaš márkaniid. Lea geavatkeahtes potensiála das ahte ávkin atnit buot konferánssaid, semináraid ja lágidemiid mat omd. leat Diehtosiiddas. Nuppástuhhttinorganisašuvdna galgá fuolahit gulahallama guovddáš bealálačaid ja ealáhusdolliid gaskka.

Nuppástuhhttinorganisašuvdna áigu geahčadit potensiála das jus almmolaš sáhttoortnegat Guovdageidnui buorránivčče. Nuppástuhhttin galgá bargat doaimmaid ovddidemiin ja čuovvolemiin, ležjet dat geainnuid mielde, dahje girdišilju bokte.

Suohkan fállá álbmogii bálvalusaid, ja dakhá dan bokte suohkana geasuheaddji orrunbáikin ja ealáhusbáikin. Suohkanis lea potensiála bargat aktiivvalačabut gulahallamiin ja diehtojuohkimiin, erenoamážit ealáhusaid guovdu, ja bargat eamboo iežas organisašuvnna profešionaliseremiin.

4.2.1 Mihttomearri

Guovdageaidnu galgá leat suohkan mii ovddida ássanmiela, álggahanmiela ja miela fitnat dáppe.

Vuoruhansuorgi	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Sum
Ođđa ealáhusat ja eará prošeavttat	0	2	2	5	0	0	0	9

4.2.2 Strategijat

Nuppástuhettinprográmma áigu vuoruhit čuovvovaš strategijaid:

- Positiiva beaggima ovddideapmi
- Bargat kulturásahusaid ja kulturdoaimmaheddjiid fierpmádatovttasbarggu ásaheami ovdii
- Identifiseret prošeavttaid mat ovdánahttet báikki
- Identifiseret ja doarjut prošeavttaid mat lasihit ássanmiela, finadanmiela ja miela álggahit fitnodagaid.
- Doarjut ja ovddidit prošeavttaid mat nannehit visuála identitehta
- Ovddidit suohkana ealáhusustitlaš suohkanin ja márkanfievrridit Guovdageainnu suohkanin mii boktá ássanmiela, finadanmiela ja miela álggahit fitnodagaid.
- Ásahit geasuheaddji báikkálaš servodaga dan bokte ahte ovddidit gilvalannávccalaš ja ulbmillaš infrastruktuvrra suohkanis
- Oččodit suohkanii oktilaš profiilla gos leat geasuheaddji ruoná báikkit ja gávnadansajit.
- Ovdánahttit ja čađahit Guovdageeidnui oktilaš visuála konseaptta mainna dasto sáhttá ávkkástallat dan potensiála mii Guovdageainnus lea leat mearkagálvun.
- Vuolggahit ja álggahit reaiddu man sáhttá gohčodit ealáhusustitlaš Guovdageaidnu
- Bargat dan ovdii ahte digitála innovašuvdna ja IKT nannejuvvo suohkana mánáid ja nuoraid ovttasdoaibmama várás
- Lágidit dilálašvuodđaid doaimmade mat nannejit innovašuvdna- ja entreprenevrukultuvrra Guovdageainnus
- Oččodit suohkanis ráhkaduvvon buktagiid ja bálvalusaid oidhosii, nu ahte dat boktá miela gávppašit báikkálačcat ja eastada gávpesuođđama.
- Ásahit sajiid gos siviila servodat, almmolašvuohja, akademijja ja ealáhusat sáhttet gávnadit.
- Čađahit prošeavttaid maid ulbmil lea dahkat báikkálaš servodaga geasuheaddjin.
- Gozihit ahte suohkana organisašuvdna lágida vuogas viessohuksensajid
- Gozihit ahte suohkana organisašuvdna lágida ealáhusdoaimmaide gárvves huksensajid

4.3 Vuoruhansuorgi III: SERVODAT

Vuollegis sisabođut bearrašiin lea hástalussan suohkanii. Datte ii leat čielga ovttaoaivilvuohja man muddui dat lea váttisvuohjan. Jus oččoleimmet vuđolet ja oktilaš diehtovuođu, de livččii álkit álggahit deaivilis doaimmaid. Nuppástuhettinorganisašuvdna áigu bargat dan ovdii ahte vuolggahuvvo ja álggahuvvo ovdadutkan man bokte čohkjejuvvoj dieđut earret eará dan birra movt suohkana álbmot geavaha almmolaš sosiála fálaldagaid, manne geavahit/manne eai geavat ja movt servodat sáhtášii veahkehit doaibmabijuid bokte mat ásahivčče buori eallima buot Guovdageainnu ássiide sámi kultur-ipmárdusa vuodul.

Lea hui deatalaš ahte oahpahus- ja oahppoásahusat suohkanis válđet ovddasvástádusa ja vuolggahit ovttasbargoforumaa oahpahussuorggis, mas guovddáš fokus galgá leat olbmo buorre eallingeardi suohkanis. Ulbmil dáinna forumiin galgá leat gávnahit movt mánáidgárdi, skuvla, Sámi allaskuvla ja NAV ja Digiforsk sáhttet buoridit iežaset barggu ja fálaldagaid. Dát buorideapmi váikkuha nuppi vuorus dasa ahte olbmot háhket dakkár gelbbolašvuoda mii deavdá daid dárbbuid mat leat suohkana ealáhusdoaimmain ja bargoeallimis. Dán oktavuođas sáhttá maid gávnahit fálaldagaid mat “deivet” nuoraid, mii sáhttá hukset vuodul odda ealáhusdoaimmaide ja movttiidahttit odda gründeriid.

Nuppástuhettinorganisašuvdna galgá hukset ovttasdoaibman-arenaid ja vuolggahit gelbbolašvuoda-programmaid dan viiddis gelbbolašvuoda olis mii servodagas lea sámi árbevieruid, sámegiela ja kultuvrra vuodul digitála innovašuvnna ja odda teknologijja hárrai.

2019 čavčča álggahii Sámi joatkkaskuvla ja boazodoalloskuvla E-sport oahppofálaldaga prográmmafagan. Dát fálaldat lea áidna dán šlájas davábealde Troandima. Dát lea fálaldat mii geasuha nuorra bártniid čađahit joatkkaskuvlla. Guovdageidnui lea ovttasbargu Sámi allaskuvllain ja Romssa universitehtain IKT hárrái deatalaš guhkesáiggi perspektiivvas.

Guovdageainnus leat almmolaš ásahusat. Diehtosiida lea dieđalaš guovddáš gasku gili, mii lea šaddan iežas servodat servodaga siste. Nuppástuhhttinorganisašuvdna atná hui deatalažžan čalmmustahttit árvoháhkanvejolašvuodaid ja nannet báikkalaš guoddevašvuoda dan bokte ahte dát ásahusat atnet ovddasvástádusa ovddidit positiiva servodat- ja ealáhusovdáneami Guovdageainnus ja šaddet buorren ovttasbargoguoibmin suohkana ealáhusaide. Nuppástuhhttinorganisašuvnna rolla lea bargat dan ovdi ahte máhttovuođđu lassánivčii ja ahte almmolaš ja priváhta suorggit ásahivčče arenaid gos sáhttet ovttasbargat.

Ovdánahttinanalysas oaidnit mii ahte boazodoallu lea okta Guovdageainnu deataleamos ealáhusain. Boazodoallu lea álgoálbmotealáhus, sámi kulturguoddi ja ealáhus mii fátmasta olles bearraša. Guovdageainnus lea boazodoallu juohkásan golmma johtolahkii; oarjjabeali, nuorttabeali ja guovdajohtolahkan. Oktiibuot leat 214 (jagis 2017) siidaoasi ja 1200 olbmo gullevaččat boazodollui. Suohkana dieđuid mielde gullá sullii bealli álbmogis boazodollui. Boazodoallu doaimmahuvvo dálvet eanas suohkana areálain. Boazodoallu leat olles servodaga vuodđun ja čatná oktii stuora sohkagottiid. Boazodoallonuorat leat nannosit čadnojuvvon boazodollui, muhto doppe ii leat ekonomijja addit buohkaide birgenlági. Seammás dárbbasa boazodoallu olu bargofámuid dárbbashaš bargodoaimmaide.

Dál ii gávdno boazodoalus makkárge ásahus mii livččii veahkkin fuolahit hálddahuslaš beliid. Dat lea juohke siidda iežas ovddasvástádus. Dat mielddisbuktá ahte boazodoalloássit biedganit ja juohke siida ferte akto hálddašit viiddis áššesurggiid almmá makkárge veahki haga. Dat dakhá ahte dain leat ráddjejuvvon vejolašvuodat profešionaliseret barggu mii guoská strategalaš ealáhusovdánahttimii ja čalmmustahttit omd. areálahástalusaid.

Guovdageaidnu lea Sámi stuorámus boazodoallosuohkan ja mii atnit áibbas dárbbashaš nannet boazodoalloealáhusa, mii lea Guovdageainnu vuodđogeadeđgi. Dat galgá dáhpáhuvvat boazodoalu iežas eavttuid mielde ja boazodoalu iežas ovttasbargodáhtu mielde. Ásahit gelbbolašvuodaguovddáža gos orohagat sáhttet oastit rávvagiid, rehketdoallo- ja čállingodde-doaimmaid, sáhtášii leat álgun ealáhusa ovttasdoaibmama struktureremii.

Guovdageainnu boazodoalus lea buoremus gelbbolašvuhta árbevirolaš boazodoalu birra ja sáhtášii boahtteáiggis šaddan resursaguovddážin almmolaš ásahusaide mat bajit dásis ovttasdoibmet boazodoaluin miehtá Norgga. Mii atnit dárbbashašan álggahit ovdadutkama mas boazodoallu oažju vejolašvuoda leat mielde hábmeme strategijaid ja ovttasdoaibmama modeallaid ja áiggi vuollái šaddat oktasaš gulahallanbeallin servodatáššiin gos moalkás áššečuolmmat galget digaštaloojuvvot olgguldas bealalaččaiguin.

4.3.1 Strategijat

Mii oaidnit ahte almmolaš suorgi berre:

- háhkat dieđuid ja ipmárdusa ealáhusaid dárbbuid hárrái
- lágidit dilálašvuodaid dasa ahte ealáhusdoaimmat sáhttet ovdanit dárbbuid ja potensiála mielde
- atnit buori ovttasbarggu Guovdageainnu ealáhusaiguin ja siviila servodagain

Suohkanis lea ovddasvástádus bargat dan ovdi ahte šaddá suohkanin mii addá gründariidda (fitnodatálggahedđiide) miela álggahit ealáhusdoaimmaid, dan bokte ahte suohkanis leat buorit eavttut dáin áššiin:

- Infrastrukturva ja plánat

-
- Ealáhusareála
 - Huksenáššit
 - Ealáhusovdánahttin
 - Service ja diehtojuohkin
 - Dialoga ja ovttasbargu ealáhusdoaimmaiguin

Man servicedási suohkan fállá namuhuvvon surgiin, mihtiduvvo earret eará dáid dásí bokte:

- Diehtojuohkin ja láidesteapmi suohkana neahrtasiidduin
- Rávven ja láidesteapmi persovnnalaš gulahallamiin
- Man olu ipmárdus áššemeannudeddjii lea boazodoalu dárbbuid hárrái
- Suohkana fágaolbmuid kvalifikašuvnnat
- Áššemeannudanáigi
- Man ustitalččat ja smádáhkkát suohkan vuostáiváldá olbmuid
- Luhttet go olbmot ahte áššegiedħahallan lea vuoiggalaš

Dasa lassin lea deatalaš faktorin man olu resurssaid suohkan bidjá dilálašvuodenaid lágideapmái ja ovdánahttimii. Suohkanis leat alddis unnán resurssat ja struktuvrrat doaimmaid čadaheapmái, muho sáhttá atnit Innovasjon Norge reaiddu *næringsvennlig kommune* (ealáhusustitlaš suohkan) man bokte sáhttá kártet man bures suohkana bálvalusat doibmet ealáhusdoaimmaid guovdu ja identifiseret deataleamos buoridandárbbuid. Diekkár proseassa ulbmil lea:

- Lasihit duhtavašvuodenaid suohkana bálvalusaid ja service hárrái
- Ásahit buoret vuogädaga siviila servodaga, suohkana ja ealáhusaid ovttasbargui ja gulahallamii
- Ahte bisánkeahtes buoridandoaimmat dán suorggis šaddet dábalaš oassin suohkana doaimmas
- Struktureter gelbbolašvuodenabuorideaddji doaimmaid sihkkarastin dihte diehtovuođu suohkanlaš bálvalusaid hárrái servodahkii. Mii oaidnit ahte lea dárbu ovdánahttit INTRO-kurssa ealáhusálggaheddiide

Ovdadutkan ja ovdaprošeakta leat oasit reaiddus *Ealáhusustitlaš suohkan/Næringsvennlig kommune*, muho váldoprošeavtta doaimmaid čadaheapmi lea suohkana ovddasvástádus. Mihttun lea ahte suohkan galgá prošeavtta maŋjel bisánkeahttá bargat dan guvlui ahte šaddat ealáhusustitlaš suohkanin, nu ahte sin lágideapmi šaddá bisteavaš ovdamunnin báikkálaš ealáhusálggahemiide.

4.3.2 Mihttomearit

- Kártet ja plánet ja vuolggahit ovttasdoaibmama suohkana prošeavtta vuodenaid, ja suohkana mihttomeriid ja plánaid vuodenaid
- Nannet ealáhusálggahankultuvrra suohkana nanu vuosttašlinjábálvalusa bokte
- Bargat ovttasdoaibmama, fierpmádatbarggu ja dilálašvuodenaid lágideami ovdii
- Gelbbolašvuota ja profesjonaliseren iešguđet dásiin Guovdageainnus
- Ovttasdoaibman ja gelbbolašvuodenabuorideaddji boazodoalus
- Identifiseret vejolašvuodenaid digitaliserema ja teknologija dáfus iešguđetge gelbbolašvuodenabirrasii
- Nannet máhttovuođu sámi dilálašvuodenaid birra
- Guottuid huksejeaddji bargu – beroštupmi
- Motiveren-/movttiidahttinbargu nuoraid gaskkas
- Kártet servodatlaš hástalusaid mánáid, doaimmashehttejuvvon olbmuid ja boarráiid gaskkas ja movt iešguđetge ulbmiljoavkkut geavahit daid sosiála bálvalusaid mat suohkanis leat fállun
- Bargat dan ovdii ahte erenoamáš servodatdilálašvuodenaid mat leat addán nuppástuhhttinstáhtusa guorahallojuvvoyit ja ahte ráhkaduvvojtit viidáset strategijat daid čoavdimii

5. Nuppástuhttinbarggu organiseren

Nuppástuhttinorganisašuvdna šaddá leat Guovdageainnu suohkana nuppástuhttinproseassa **ovttasdoaibmanarena**. Strategiija- ja vuodđudanáigodagas lea Guovdageainnu suohkan aktiivvalaččat bargan gávdnat buoremus organiserema čađahanáigodahkii. Čuovvovaš faktorat leat deattuhuvvon dan barggus: Dárbu boktit beroštumi ja searvama. Dárbašlaš ahte bealálaččat váldet ovddasvástádusa ovdáneami hárrai. Dihtomielalašvuohta rollaid ja ovddasvástádusa mearkkašumi hárrai.

Guovdageainnu suohkan lea dat geasa nuppástuhttinruđat máksojuvvojtit ja gii lea nuppástuhttinprográmma bajimus ovddasvástideaddji.

- Suohkan lea sátnnejodiheaddji bokte doaimmahaga generálačoahkkin
- Suohkan lea ráđđeolbmá bokte nuppástuhttinorganisašuvnna jođiheaddji
- Nuppástuhttinorganisašuvnna evttohusa vuodul mearrida suohkan nuppástuhttinplána ja jahkásash doaibmaplánaid
- Suohkan oažju jahkásacchat rapportat mas ovdáneapmi ja mihttomeriid olaheami bohtosat leat čilgejuvvon

Strategija- ja vuodđudanáiggi stivrenjoavku ávžžuha válljet čuovvovaš organiserema:

Guovdageainnu suohkan suohkanstivrra bokte eaiggáduššá nuppástuhttinprográmma sierra fitnodaga hámis.

- Nuppástuhttinorganisašuvdna organiserejuvvo sierra AS:n
- Sátnnejodiheaddji lea fitnodaga generálačoahkkin
- Dassázii go stívrarjođiheaddji lea válljejuvvon ovdal juovlamánu 2019, doaibmá ráđđeolmmái stívrarjođiheaddjin
- Nuppástuhttinstivras galget leat vihtta stívralahtu, main golmmas galget gullat báikkálaš ealáhusaide. Ealáhussearvi galgá leat ovddastuvvón fásta stívrasarajis. Fylkkagielldas, Innovasjon Norges ja Sámedikkis galgá leat observatorasadjii. Goappaš sohkabeliin berre leat 40 % ovddasteapmi nuppástuhttinstivras
- Oasussearvvi generálačoahkkin virgáda fitnodahkii nuppástuhttinhoavdda áigodahkii 2019-2025. Beaivválaš jođiheaddji raportere stívrri ja sus lea ovddasvástádus atnit ovttasdoaimma Guovdageainnu suohkana hálddahusain áššiin main dat lea ulbillaš
- Nuppástuhttinorganisašuvdna (stívrar ja beaivválaš jođiheaddji) hálddašit nuppástuhttinrudaid suohkana ovddas nu go boahdá ovdan nuppástuhttinplánas ja vuosttaš jagi doaibmaplánas, mat čuvvot mieldusin. Nuppástuhttinorganisašuvdna sáhttá maid evttohit nuppástuhttinplána rievademiid ja ráhkada jahkásash doaibmaplánaid evttohusa.

Stívrar ávžžuhuvvo vuolggahit barggu ráhkadir njuolggadusaid stívrri ja beaivválaš jođiheaddjái, ja delegašuvdnjanjuolggadusaid stívrra ja beaivválaš jođiheaddji hárrái, mat ovddiduvvovoit suohkanstivrra meannudeapmái. Beaivválaš jođiheaddjis lea ovddasvástádus doaimmahit beaivválaš jođiheami ja čáđahit fitnodaga doaimmaid mearriduvvón rámmaid mielde. Beaivválaš jođiheaddji raportere stívrri.

Beaivválaš jođiheaddji fuolaha maiddái ovttasbarggu Guovdageainnu suohkana hálddahusain áššiin main dat leat ulbillaš. Guovdageaidnu lea unna suohkanorganisašuvnnaš mas leat stuora hástalusat. Ferte adnot muittus ahte lea deatalaš ohcat buriid čövdosiid, ja yeahkkin atnit gelbbolašvuoda mii nanne ovddananvejolašvuoda dan bokte ahte searvái oažžut birrasiid mat dovdet ovddasvástádusa das ahte olahit nuppástuhtinbarggu mihttomeriid.

6. Resurssat ja ruhtadeapmi

6.1 Váldo ruhtadeapmi

Ruhtadanplána lea ráhkaduvvon Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta juollodusreivve vuodul Finnmárkku fylkkagildii mas boahtá ovdan ahte juolluduvvo 6 mill. kr nuppástuhettinbargui (vrd. reivve 08.01.2019 Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttas Finnmárkku fylkkagildii) ja «Avtale om omstillingsmidler for 2019 mellom Kautokeino kommune og Finnmark fylkeskommune» (Tilsagns nr/Juolludus nr RUP-2019-024-OMS) (Soahpamuš 2019 nuppástuhettinruđaid birra Guovdageainnu suohkana ja Finnmárkku fylkkagieldda gaskka):

Nuppástuhettinprográmmas leat čuovvovaš bušeahttarámmat ja ollislaš bušeahttia. Loahpalaš resurssat bohtet ovdan jahkásaš doaibmaplánas.

Ruhtadeaddji	% - oassi	Bušeahttarámma					
		2019	2020	2021	2022	2023- 2025	SUMMA
Finnmárkku fylkkagielda	90,2%	5,5.mill	5,5.mill	5,5.mill	5,5.mill	11 mill	33 mill
Guovdageainnu suohkan	9,8%	0,65 mill	0,65 mill	0,65 mill	0,65 mill	1,3 mill	3,9 mill
SUMMA	100%	6,15 mill	6,15 mill	6,15 mill	6,15 mill	12,3 mill	36,9 mill

Eavttut:

- Nuppástuhettinorganisašuvdna joatká hálddašit 36,9 MNOK nuppástuhettináigodagas. Eará ruhtadeapmi boahtá lassin.
- Nuppástuhettinruđat galget dagahit ahte eará ruhtadeapmi luovvana, earret eará váikkuhan-gaskaoamit Innovasjon Norge olis. Dat mearkkaša geavatlaččat ahte juolludeamit eanas muddui berrejít mannat prošeavtaide ja vuoruhemiide mat eai heive Fylkkagieldda, Innovasjon Norge ja Sámedikki doarjjaortnegiidda.
- Nuppástuhettinruđat galget sáhttit nannet kapitálaboađu investeremiid bokte mat njuolga váikkuhit fitnodagaid ovdáneapmái.
- Nuppástuhettinorganisašuvdna galgá atnit aktiiva ovttasbarggu fylkkagieldtain, Innovasjon Norgiin ja Sámedikkiin. Dát ovttasbargu strukturerejuvvo earret eará aktiiva oassálastima bokte stivračoahkkimiin observatorastáhtusiin.
- Prošeaktajodíhanproseassa (PLP) galgá adnot buot prošeavttain.
- Nuppástuhettinruđat galget adnot bajitdási plánaid ja strategijaid mielde maid suohkanstivra lea mearridan nuppástuhettinbargui ja maid fylkkagielda lea dohkkehan.

- Nuppástuhettinorganisašuvdna galgá ráhkadir alcces njuolggadusaid doarjaruđaid geav-heapmái našuvnalaš ja regionálapolitikhalaš láidehusaid, mihtomeriid ja strategijaid mielde. Doarjaruđat galget hálddašuvvot guovlu- ja regionálapolitikhalaš doarjaortnegiid láhka-ásahusaid ja gustovaš lágaid/njuolggadusaid mielde.
- Doarjaortnet galgá gulahuvvot www.regionalforvalting.no bokte guovlu- ja regionálapolitikhalaš doarjaortnegiid láhkaásahus mielde (kap. 550, poasttat 62 ja 64, kap. 553, poasttat 60,63 ja 65)
- Doarjagat fitnodagaide galget addojuvvot EEO-njuolggadusaid mielde smávvadoarjagiid birra (de minimis) ja guoskevaš spiehkastanvejolašvuodžaid vuodžul.
- Almmolaš njuolggadusat galget čuvvojuvvot: EEO njuolggadusaid stáhtadoarjaga birra (regjeringen.no), Lága almmolaš oastimiid birra (Lov om offentlige anskaffelser) (Lovdata), Almmolašvuodžalága (Offentlighetsloven) (Lovdata) ja Hálldašanlága (Forvaltningsloven) (Lovdata).

6.2 Resurssat iešguđetge vuoruhansurggiide

6.3

Vuoruhansuorggit	2019	2020	2021	2022	2023	2024-2025	SUMMA
Ealáhusat							
1. Digitála Innovašuvdna, Smávvaindustrija ja Entrepenevravuohta	kr 1 200 000	kr 7 200 000					
2. Vásáhusealáhus	kr 1 000 000	kr 1 000 000	kr 1 000 000	kr 1 300 000	kr 1 200 000	kr 750 000	kr 6 250 000
3. Kultuvra ja kreatiiva ealáhus	kr 750 000	kr 400 000	kr 4 150 000				
<i>Oassesumma ealáhusat</i>	<i>kr 3 300 000</i>	<i>kr 3 300 000</i>	<i>kr 3 500 000</i>	<i>kr 3 500 000</i>	<i>kr 3 500 000</i>	<i>kr 3 300 000</i>	kr 7 600 000

Geasuheaddjivuohta							
4. Geasuheaddjivuohta	kr 400 000	kr 2 400 000					
<i>Oassesumma Geasuheaddjivuohta</i>	<i>kr 500 000</i>	<i>kr 400 000</i>	kr 2 400 000				

Servodat							
Nannet ovttasdoaibmama ja gelbbolašvoða ovddideami boazodoalus	kr 750 000	kr 750 000	kr 750 000	kr 200 000	kr 200 000		kr 2 650 000
Máhttovuodđu Dutkan ja ovddideapmi (DjO/FoU)	kr 200 000	kr 200 000	kr 200 000	kr 200 000	kr 250 000	kr 250 000	kr 1 300 000
<i>Oassesumma servodat</i>	<i>kr 950 000</i>	<i>kr 950 000</i>	<i>kr 950 000</i>	<i>kr 400 000</i>	<i>kr 550 000</i>	<i>kr 250 000</i>	kr 3 950 000

SUMMA	kr 5 250 000	kr 5 200 000	kr 5 200 000	kr 5 450 000	kr 4 500 000	kr 4 000	kr 29 600 000
VUORUHANSUORGGIT							

Prošeaktabargu*	kr 1 150 000						
Ovttasdoaibman, Fierpmádatbargu ja heiveheapmi	kr 500 000	kr 500 000	kr 500 000	kr 700 000	kr 500 000	kr 400 000	kr 3 100 000
Hálddašeapmi /láigu, telefov dna, stivrabálká	kr 200 000	kr 1 200 000					
<i>Summa prošeaktabargu ja hálddahus</i>	<i>kr 1 850 000</i>	<i>kr 1 850 000</i>	<i>kr 1 850 000</i>	<i>kr 2 050 000</i>	<i>kr 1 850 000</i>	<i>kr 1 750 000</i>	<i>kr 11 200 000</i>

2019 2020 2021 2022 2023 2024-2025

SUMMA	kr 6 150 000	kr 5 850 000	kr 4 750 000	kr 35 150 000			
--------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	---------------------	----------------------

- Várrejuvpon ruhta prošeaktabargui ja hálddahussii rehkenasto gokčat sullii 1,5 jahkevirggi
- Várrejuvpon ruhta guđege vuoruhansurgái rehkenasto ohcanvuđot doarjagiidda, vuosttažettiin ovdadutkamiidda ja ovdaprošeavtaide.
- Prošeaktaeaiggáidit iežasoassi ja vejolaš eará ruhtadeapmi boahtá lassin. Lea mearriduvvon mihttomearrin ahte nuppástuhtinrudat galget dahkan ahte luvvejuvvo eará ruhtadeapmi.

-
- Juolludeamit konkrehta prošeavtaide berrejit doaibmat ovttas daid doarjjaortnegiiguin mat juo leat Finnmárkku fylkkagielddaa, Innovasjon Norge ja Sámedikki olis. Dat mearkkaša ahte juolludeamit berrejit eanas muddui mannat prošeavtaide ja vuoruhemiide mat eai heive doarjjavuogádaga dábálaš doarjjaortnegiidda.